

Over ATV en ITV

J. A. C. VAN OPHEM

In tegenstelling tot de voorgaande jaren was de toonzetting van de miljoenennota 1986 en de bijbehorende stukken optimistisch, althans bij een aantal van de kabinetswensen: rendementsherstel van het bedrijfsleven, terugdringing van het beslag van overheid en quasi overheidsinstellingen op de nationale middelen (in traditionele economische zin gedefinieerd). Ook is het overschot op de lopende rekeningen van de betalingsbalans – een teken van onderbesteding – weer groot. Wat zoals elk jaar weer opvalt in deze stukken is dat initiatoren, die voor- of tegenspoed van de huishoudelijke sektor meten, ontbreken of weinig aandacht krijgen.

Tweedeling

In 1986 zal de koopkracht van werkenden in het particuliere bedrijfsleven ook weer verbeteren door een tijdelijke verlaging van de premies van sociale verzekeringen. Dat zijn leuke dingen voor die mensen in een verkiezingsjaar, maar voor uitkeringsgenietenden en ambtenaren ligt het beeld anders. Dat het Nederlandse stelsel van sociale zekerheid mensen steeds meer onzekerheid biedt wordt – naast alle kortingen in de afgelopen jaren – versterkt door de plannen voor de invoering van een nieuw stelsel van inkomensdervingsverzekeringen bij werkloosheid en arbeidsongeschiktheid. Welke vorm uiteindelijk ook gekozen wordt, het equivalentiebeginsel en de bovenminimale uitkeringen staan onder druk. Een tweedeling in de Nederlandse samenleving ten aanzien van koopkrachtontwikkeling wordt hierdoor verder versterkt.

ATV

De werkloosheid, volgens officiële cijfers ca. 16% van de beroepsbevolking, is nog

onacceptabel hoog en blijft daarmee een van de grootste sociale problemen van ons land. Veeleer dan het sleutelen aan het arbeidsethos van de Nederlander, is een combinatie van stimulering van consumptieve bestedingen en arbeidstijdverkorting geëigend om dit probleem te verminderen.

In een aantal sectoren is in de afgelopen jaren een ronde van algemene arbeidstijdverkorting (ATV) toegepast, waardoor de werkweek van 40 naar 39 of 38 uur verminderde. Herbezetting in het particuliere bedrijfsleven is slechts ca. 25% en bij de overheid hooguit 75% in het onderwijs en in andere sectoren wordt dat percentage bij lange na niet gehaald. Waardoor deze vorm van ATV eerder bijdraagt aan een vergroting van de rendementen en vermindering van de overheidsuitgaven dan aan een vermindering van de werkloosheid. Het laatste, gepaard aan de koopkrachtoffers die gevraagd worden, maakt deze vorm van ATV niet populair. Het is aannemelijk dat, als op deze weg doorgedaan wordt van 38 uur naar 36 uur en verder, de weerstanden zullen toenemen. Niet vergeten mag worden dat in deze eeuw al eerder algemene arbeidstijdverkorting is doorgevoerd, zonder dat dit leidde tot koopkrachtoffers van betrokkenen. De ATV werd toen gefinancierd uit de arbeidsproductiviteitsstijging in een periode van economische groei. Niet zo verbazingwekkend dus, dat dit idee weer opduikt in alternatieve scenario's (Croné e.a., 1985).

Herverdeling

Arbeidstijdverkorting met inkomensvermindering wordt ook wel aangeprezen als een stimulans voor herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid tussen de

sexen. Impliciet uitgangspunt hierbij is het standaardgezin: met buitenshuis werkende man, thuisvrouw en hun kinderen. De vrouw zou bij een dergelijke ATV wel buitenshuis moeten gaan werken om het inkomensverlies te compenseren en de man zou dan meer tijd voor huiswerk overhouden. Vergeten wordt dan wel dat anno 1985:

- minder dan de helft van de huishoudens nog bestaan uit man, vrouw en kinderen
- de gehuwde vrouwen in toenemende mate al betaald werken (begin jaren '70: 22%, begin jaren '80: 35%)
- de bereidheid en de mogelijkheden het inkomensverlies te compenseren overschat worden
- er in overige huishoudens vaak geen tweede partner is.

Om een groter maatschappelijk draagvlak te verkrijgen voor herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid, is het derhalve raadzaam het idee van drastische ATV (van 40 naar 25 uur) met dito koopkrachtverlies te verlaten.

ITV

Naast het idee van ATV met behoud van koopkracht is het nuttig om in dit kader de mogelijkheden van *individuele* arbeidstijdverkorting (ITV) te doordenken. Bij ITV kunnen op het niveau van individu en groep arrangementen gemaakt worden, die mogelijkheden scheppen voor huishoudens een aanvaardbaar levensniveau te handhaven. Hierbij kan dan meer

rekening gehouden worden met de individuele wensen van de leden van een huishouden in relatie tot de individuele levenscyclus en de gezinsfase, dan in de ATV-varianten.

Een dergelijk ITV-model maakt een grote variatie aan verzorgings situaties mogelijk (De Vos, 1986).

Wil zo'n model realiseerbaar zijn, dan vergt dit tenminste gelijkheid aan arbeidsvoorwaarden van full-timers en part-timers en ook de aanwezigheid van een aantal maatschappelijke voorzieningen zoals kinderopvang.

Welke vorm van arbeidstijdverkorting gekozen wordt is nog onderwerp van debat. Een debat waaraan door huishoudkundigen een nuttige bijdrage geleverd kan worden. Problemen analyseren vanuit het gezichtspunt van huishouden en huishouding is een benaderingswijze die meer toepassing verdient vanwege het maatschappelijk belang ervan. Door economen en politici wordt dit nogal eens vergeten... tot scha' en schand van de privé-huishoudens.

Literatuur

- Crone, F., M. van Dam en M. Linthorst, 1985. Arbeidstijdverkorting haalbaar en betaalbaar. De Populier, Amsterdam.
- Vos, E. de. Betaalde en huishoudelijke arbeid van verzorgende vaders. LH vakgroep Huishoudkunde (verschijnt binnenkort).

Korrespondentieadres

Drs. J. A. C. van Ophem, vakgroep Huishoudkunde, Landbouwhogeschool, Postbus 8060, 6700 DA Wageningen.